

УДК 008 : 24 : 34 : 39 : 94 (477)

ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ СУБКУЛЬТУР У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ**Радзівський В.О.**, кандидат культурології, доцент
(Київський національний університет культури і мистецтв)

У статті розглядається історія вивчення субкультур в Україні. Автор, торкаючись історії розвитку субкультур в Україні виокремив її найважливіші етапи і стисло описав історію наукового осмислення субкультурології.

Ключові слова: історія, культурологія, культура, молодіжна субкультура, музична субкультура, духовність.

На початку ХХІ ст. відбувся стрімкий розвиток різних галузей науки. Серед гуманітарних наук особливе місце посіла – вже остаточно визнана на офіційному рівні – культурологія. Безперечно, культурологія ще і досі викликає чимало питань і дискусій, починаючи від самої назви (як найпоширеніша альтернатива постає культурознавство), і закінчуючи межами самого предмету нової науки. Тезаурус культурології також викликає чимало дискусій і суперечок [1; 2]. Особливе місце у культурології займає загальна теорія субкультур. Вивченням субкультур вітчизняні науковці займаються не одне десятиріччя, проте комплексні дослідження проводяться лише з початку ХХІ ст. Їх наслідком стала пропозиція створення та розвитку окремого наукового напрямку – субкультурології.

До історії, класифікації та аналізу субкультур зверталось чимало дослідників, зокрема: І.Андрєєва, Д.Виговський, І.Громова, Д.Донських, І.Кон, Я. Левчук, В.Пирожков, З.Сикевич, О.Старков, С.Фріт, Т.Щепанська. На нашу думку, одне з найкращих досліджень з питань субкультури на початку ХХІ ст. (у 2011 р.) в Україні провела Левчук Я. М.

Термінологія культурології, як і понятійно-категоріальний апарат багатьох сучасних наук, потребує вдос-

коналення, чіткіших дефініцій. Так, экс-міністр культури України, доктор філософських наук, професор С. Безклубенко в 2000 р. про стан культурології писав, що „сам цей термін і, відповідно, поняття, ще не набули навіть права громадянства в офіційній українській науці” [1, с. 8]. Професор, перший проректор КНУКіМ В. Кірсанов у 2007 р., характеризує стан розвитку культурології у світі та приділяючи особливе значення розвитку культурології у країнах СНД, зазначав: „Якщо ще п'ятнадцять років тому дискутували про те, чи може бути, чи не може бути прикладної культурології, то зараз її існування – поза дискусіями і приймається як факт” [2, с. 41]. Але „наявність... ще не означає одностайності у визначенні її предмета (...), у той час як петербурзька школа визначає завданням *інкультурацію особистості*, київська визначає прикладну культурологію як галузь науки, спрямовану на *регуляцію* культурних процесів” [2, с. 42]. Адаже „не є випадковим той факт, що з усіх гуманітарних наук, які оформились у новітній історії, культурологія займає провідне місце” [3, с. 1]. „З одного боку, це наука (культурологія. – В. Р.), яка сягає глибин стародавньої історії, а, з іншого боку, вона є порівняно молододою сферою теоретичного знання, оскільки як термінологічно, так і

структурно-категоріально формується досить інтенсивно передовсім в ХХ ст.” [4, с. 48]. У ХХ ст. виникло більше сотні дисциплін, зумовлених науково-технічним і суспільним поступом. Ми поділяємо думку, що зародження, становлення і розвиток багатьох нових наук виглядає потребою часу [5, с. 17]. В.Шевченко і І.Кузуб відзначають: „Термін „дизайн” ще не має однозначної дефініції в реальній проєктно-художній практиці. Зовсім недавно це поняття презентував термін „художнє конструювання” [6, с. 9]; навіть „можна констатувати, що... понятійно-термінологічна база ландшафтного дизайну фактично відсутня (курсив наш. – В. Р.)” [6, с. 13]. Подібне стосується і загальної теорії субкультур. Однак формування субкультурології з різними напрямками її вивчення має важливе наукове значення [2, с. 42; 3; 4; 5; 6].

До понятійно-категоріального апарату вітчизняної науки термін «субкультура» міцно увійшов наприкінці радянської доби. Але явища, пов’язані з неформальними явищами у суспільному житті України, виникли ще у 60-х рр., що було пов’язано з розвінчанням культури Й.Сталіна та політичними трансформаціями у СРСР. Вивчати незвичайні, нестандартні для соціалістичного суспільства явища у культурному житті, піддаючи їх, як правило, нищівній ідеологічній критиці з позицій марксизму-ленінізму, розпочали у 70-ті рр. ХХ ст. Тоді несоціалістичні, позапартійні прояви у культурі називали по-різному (неформальні рухи і несвідомі групи, навіть прозахідні «прихвосні» і ворожі елементи), проте лише у 80-ті рр. до наукового обігу ввійшло запозичене з Заходу поняття «субкультура». Наслідком соціальних змін, що відбулися далі, зокрема, став розвиток української державності та національної культури, а у процесі глибинних культурних перетворень тенденції поширення в Україні найрі-

зноманітніших субкультур і початок їх всебічного наукового вивчення.

На нашу думку доцільним є розподілити на певні етапи вивчення субкультури у вітчизняній науковій думці. Ця етапність дослідження субкультури чітко відбиває особливості розвитку історичних та культурних процесів наприкінці існування соціалістичної УРСР та вже у незалежній Українській державі. Перший етап – це етап зародження та формування підходів до нових несоціалістичних явищ у культурному житті (тоді ще термін субкультура не використовувався). Цей етап існував до «перебудови» М.Горбачова (1985), а точніше, до перших наслідків його реформ, до початку реалізації «нового мислення» у площині культурного буття у СРСР.

В умовах УРСР цей етап відбувався спочатку з незначним запізненням, що було обумовлено консерватизмом керівництва УРСР на чолі з В.Щербицьким. Активізація суспільно-політичного руху призвели до появи Народного Руху України за перебудову, Товариства української мови ім. Т. Шевченка, Українського культурологічного клубу, створювались студентські і молодіжні організації (Демократична спілка студентів, Товариство Лева, Студентське братство, Українська студентська спілка та багато інших). Як наслідок, ще в УРСР починається вивчення молодіжної субкультури. Але аналіз молодіжної субкультури був переважно однобічним, враховуючи те, що ще в УРСР значну міць мали позиції КПУ та комсомолу.

З отриманням довгоочікуваної незалежності, в Україні нарешті розпочався справжній плюралізм та запанувала гласність та демократія. Змінився підхід і до суспільних проблем, термін «субкультура» став загально-визнаним, проте радянські стереотипи у 90-ті рр. ХХ ст. були доволі міцними. Згадаємо складне питання

Л.Кучми початку 90-ті рр. (воно лунало приблизно так: «Скажіть мені, що ми будемо?»), тобто соціалізм чи капіталізм тощо). У той час значний відсоток набирали представники КПУ на парламентських і місцевих виборах, а у 1999 р. лідер КПУ П. Симоненко ще сприймався як реальний кандидат на місце Президента України. На теренах СНД відбуваються перші ґрунтовні розвідки по вивченню проблем окремих субкультур, насамперед молодіжні та музичні субкультури, проте починають побіжно згадувати й інші субкультури. Справжнім поштовхом у теорії субкультур (майбутньому субкультурознавстві) стали праці доктора психологічних наук В.Пирожкова. Російські науковці зробили значні кроки у розвитку субкультурознавства, а в Україні це відбулося вже у XXI ст.

Таким чином, поняття «субкультура» (sub- – з англійської «під», буквально «субкультура» – це «підкультура») поступово утвердилось в українському науковому обігу у 80-90 рр. XX ст. Питання субкультури постало спочатку міждисциплінарним та міжгалузевим, адже викликало науковий інтерес у істориків (В.Кабо та ін.), психологів (В.Пирожкова та ін.), кримінологів (О.Старкова та ін.), соціологів, медиків, юристів, мистецтвознавців, філософів, філологів, педагогів, політологів та багатьох інших фахівців. З часом, особливо з початку першого десятиріччя XXI ст., термін «субкультура» почав домінувати у культурологів (О.Ткачева та ін.); поступово іноземне поняття – «субкультура» – було адаптовано та міцно закріпилось на українському науковому ґрунті.

З 2000-х років в українській науці почали досліджувати найрізноманітніші субкультури, серед яких: вікові (дитячі, підліткові, молодіжні тощо), професійні (адміністративні, юридичні, фінансові тощо), музичні (рок, реп, поп та інші), соціальні (у першу чергу,

бідності і багатства), резонансні (вегетаріанства і тілесності), девіантні (конфліктні і кримінальні) [7]. На початку XXI ст. українське субкультурознавство стало важливою складовою вітчизняної культурології та має значний потенціал для подальшого наукового розвитку [7; 8]. Хоча треба констатувати, що не дивлячись на значний розвиток загальної теорії субкультур в Україні, наші дослідження у цій царині поки що відстають як від російських, так і від західних розробок.

При цьому деякі напрями при вивченні окремих частин загальної теорії субкультур в Україні цілком підпадають під закордонні впливи. Так, при вивченні питань вікових та музичних субкультур наші науковці часто знаходяться під впливами західних (переважно англійських, французьких та американських дослідників), а при аналізі питань професійних і кримінальних субкультур багато переймають у підходах російських науковців. Проте, початок XXI ст. відкрив чимало яскравих науковців у питаннях субкультурознавства в Україні [5; 7; 8; 9].

Трагування субкультури як особливого життєвого стилю нового покоління з альтернативними цінностями, починає домінувати у працях вітчизняних науковців (І.Б. Громова та В.І. Леонтєва, А.С. Запесоцький, С.Н. Іконнікова, В.Т. Лісовський, Е.Ф. Макарович, С.І. Левікова, З.В. Сикевич та ін.). Важливим досягненням у наш час стало виокремлення субмистецтв та започаткування субмистецтвознавства як загальної теорії субмистецтв. Субмистецтвознавство як похідна галузь субкультурознавства стало новим напрямом у мистецтвознавстві та у культурології. У цьому сенсі значно респектабельніше виглядає субмистецтвознавство [2; 3], у якому немає дискусій стосовно самої наукової назви на кшталт субкультурологія чи субкультурознавство. Адже немає пропози-

цій стосовно того, що є сенс змінити мистецтвознавство на мистецтвознавство, у той же час повертаються диспути 90-х рр. ХХ ст. – стосовно більш «патріотичної» назви «культурознавство» відносно вже офіційної назви – «культурологія».

Звернемось до уточнення думок провідних фахівців у галузі загальної теорії субкультур. Поняття „субкультури” як наукового терміну доволі широке і багатогранне. За аналізом Я.Левчук, „субкультура” – це система норм та цінностей, що відрізняє певну групу людей від суспільства. Сучасне суспільство, базуючись на розподілі праці та соціальній стратифікації, являє собою систему різнопланових напрямів субкультур. Поняття „субкультури” включає в себе також: 1) сукупність деяких негативно інтерпретованих норм та цінностей традиційної культури, що функціонують як культура злочинного прошарку суспільства; 2) особлива форма організації людей (найчастіше молоді) – автономне цілісне утворення усередині панівної культури, яке визначає стиль життя та мислення її носіїв і відрізняється своїми звичаями, нормами та комплексами цінностей; 3) трансформована професійним мисленням система цінностей традиційної культури, що отримала своєрідне світоглядне забарвлення (професійні „с”) [10].

Категорію „субкультура” почав використовувати Т.Роззак у книзі „Створювання субкультури: Роздуми про технократичне суспільство і юнацьку опозицію” (1969) [10]. Особливу увагу спочатку на Заході, а потім і у СРСР у питаннях субкультури приділяли молодіжному і музичному питанням. Диференціація у молодіжному та музичному середовищі призвели до особливої уваги до цих явищ [9]. Хіба що в американській літературі раніше субкультурою називали образ життя злочинних верств суспільства. Значно

ширше поняття субкультури почали активно використовувати європейські дослідники. Так, британські соціологи, у зв’язку з автономним існуванням, зокрема, молодіжних спільнот і їх типу культури важливого значення надавали класовій приналежності молоді, адже субкультури – це образ життя дрібних соціальних груп [11]. Усередині молодіжного середовища немає ціннісної єдності; вона є неоднорідною і мінливою.

Молодіжні субкультури британські науковці диференціювали за такими класовими лініями: „прошкільні” субкультури представників середнього класу орієнтовані на навчання та конформне існування; „вуличні” субкультури підлітків з робітничого середовища, які сповідають цінності маскулинності; „антишкільні” субкультури тінейджерів низьких соціальних прошарків, – проводять час у кафе, пивних барах, де засвоюють цінності, які їм пропонує мас-медіа [12]. Враховуючи українські реалії за аналогією з третьою групою можливо виокремити позашкільні субкультури. Представники низьких прошарків і робітничої молоді за умов реформ інституту освіти особливо незахищені, і шукають вирішення для себе проблем в ілюзіях субкультури, що іноді призводить до конфлікту з домінуючими цінностями панівного класу і девіацій. У типології М.Брейка багато молодіжних субкультур – різноманітні „колективні девіації”: від скоєння правопорушень і злочинів (делінквентна і кримінальна молоді) до політичних акцій (політичні активісти) і артистичні тусовки (культурні бунтівники). Але всі вони вважають „нормальну” молоді, що не включена у субкультуру, негативною референтною групою [11].

Ч.Рейч, поряд з Т.Роззаком, плідно розвиваючи загальну теорію субкультур, вважав, що революція може бути культурною, оскільки культура

приводить в дію економічну і політичну машину суспільства [13].

У часи СРСР у вітчизняній науці спочатку складається негативне ставлення до молодіжної та музичної субкультур. Потім, вже наприкінці «перебудови», враження про неформальний рух постає менш радикальним, про нього пишуть як про „малу” культуру молоді. Цькування неформалів і їх протиставлення комсомолу потрохи згасає. Неформальна субкультура подається як та, що відрізняється від домінуючої системи культури, але не втрачає зв'язку з цінностями й інституціональними утвореннями суспільства.

Важливе теоретичне осмислення проблеми молодіжної субкультури у радянській науці здійснюється відносно недавно. Першим термін „молодіжна субкультура” (спочатку – „юнацька субкультура”) ввів у науковий обіг І.Кон. У його працях „Відкриття „Я” та „Психологія юнацького віку” молодіжна субкультура розглядається як важливий чинник соціалізації, тобто у традиції структурно-функціонального аналізу. І.Кон вважає, що „юнацька субкультура має декілька постійних компонентів: специфічний набір цінностей і норм поведінки, смаки, форми одягу і зовнішнього вигляду; відчуття своєї групової спільності і солідарності; характерну манеру поведінки, способи спілкування, залицяння і т. д.” [14, с. 104].

Стрімке створення та розвиток молодіжних неформальних груп і об'єднань в СРСР у 80-90-ті роки ХХ ст. внаслідок здійснення демократичних перетворень змінив напрям наукового дослідження субкультур – на місце заідеологізованої критики прийшов ґрунтовний аналіз. Вітчизняні вчені почали розглядати та розрізняти молодіжні товариства. Так, ті, які спираються на «відпалі» культурні нормативи, які відмінні від домінуючих в тогочасному суспільстві (спочатку со-

ціалістичному, потім у перехідному) цінностей, ідеалів, нормативів та взагалі стандартів.

З отриманням Україною незалежності у наше повсякденне життя все дедалі активніше проникають національні, демократичні, ліберальні та індивідуалістичні цінності західного світу. Вони доволі швидко приживаються у першу чергу у неформальних молодіжних колах. Позиція деяких науковців перестала хитатись разом з коливаннями «головної лінії партії», нечуваний плюралізм і зняття цензури породили якісно нові явища. Разом із цим зникнення комсомолу, піонерії та інших важливих структур, спрямованих на виховання молоді (різноманітні товариства, гуртки, секції, клуби тощо) створили значну нішу для появи та небувалого розквіту строкатих нетрадиційних організацій зі своїми статутами, правилами, ідеалами, цінностями тощо.

Отже, історичні умови сприяли стрімкому та невідворотному поширенню молодіжної (і не лише) субкультури. Проте непрості соціальні умови 90-х ускладнювали розвиток науки і техніки, культури і мистецтва, освіти і прогресу. Економічна криза не сприяла і всебічному дослідженню субкультур і їх нового значення у нових історичних реаліях. На зорі нашої незалежності більшість вчених продовжувала повторювати тези кількарічної давнини, тобто доби розпаду радянської держави. Вони вважали, що реально субкультури функціонували в тогочасному перехідному, як і попередньому соціалістичному суспільстві переважно у двох проявах: як соціальна патологія і як соціальна творчість.

Ця двоякість поведінки привертала увагу багатьох дослідників, ставши своєрідним «канонам» часу занепаду СРСР, проте вже не відповідаючи умовам незалежної України. Я.Глинський писав, що у період значних суспільних змін вже прийняті но-

рми усталеного суспільства не завжди можуть відповідати новим об'єктивним соціальним потребам і вимогам. Ось тоді девіантне і нормативне змінюються місцями [15]. Добре, якщо позитивне відхилення стає нормою, бо творчість, – а тим більше талановитість, – не завжди вписується у «прокрустове ложе» загальноприйнятих стандартів. Значно гірше, на думку багатьох дослідників (Я.Глинський, В.Пирожков, О.Старков та ін.), якщо мова буде йти про делінквентні відхилення, про негативні девіації, особливо у їх радикальній формі – у вигляді кримінальної субкультури.

Але на початку 90-х рр. до теми кримінальної субкультури майже не звертались. Популярна тема криміналізації суспільства та криміналу в Україні у 90-х рр. (як це не дивно!) практично обходила тему кримінальної субкультури. У Росії чи не єдиним її дослідником у той час був В.Пирожков [16]. Щоправда, були дослідники, які, не використовуючи термін «субкультура», розкривали питання, які стосувались цього поняття. Серед них у середині та наприкінці у 90-х рр. ХХ ст. слід, у першу чергу, назвати О.Старкова, Ю.Александрова, О.Тайбакова та ін. З часом, на початку ХХІ ст., праці деяких з них переросли у ґрунтовні дослідження кримінальної субкультури [16-19].

Можна впевнено констатувати, що різноманітність проявів молодіжної культури можна було умовно згрупувати у два основні родові блоки девіацій. Це зробили ще автори першого у СРСР довідника про неформальні організації. У ньому було представлено різноманітні групи, об'єднання і рухи молоді. Були там і товариства традиційного типу (наприклад, товариства із збереження нашколишнього середовища та охорони пам'яток архітектури), нові клуби самодіяльної та авторської пісні, девіантні угруповання та різноманітні групи

(як би сьогодні сказали «тусовки», серед яких хіпі, панки, металісти тощо). Спроби швидкої уніфікації та спрощеної систематизації – це був перший і доволі примітивний погляд на нові соціальні явища. Відомі аналітики з питань неформалів (як тоді називали носіїв нової молодіжної субкультури) А.Запесоцький, А.Файн, З.Сікевич та Т.Щепанська ще тоді зрозуміли у цих співтовариствах свої, окремі кола спілкування молоді. Зокрема, наявність небезпечного принципу впізнання („свій” або „чужий”), зі зреченням усталених (і часто конструктивних і позитивних) культурних стереотипів, з конфліктним та агресивним сприйняттям реальності (з часом це стане предметом для вивчення конфліктної субкультури), зі своєрідними уміннями і навичками орієнтуватись у нестабільності та мінливості подій.

З.Сікевич вважала, що поява субкультур молоді є її реакцією на генераційні та соціальні протиріччя, які виникають у суспільстві й вирішують обрати інші альтернативні культурні моделі життя. В.Левічева прогнозує напрямок їх розвитку в бік „постматеріальних” цінностей [20].

У переважній більшості, на думку фахівців (С.Іконникова, В. Лісовський, В.Левічева та ін.) головною функцією будь-якого об'єднання є прагнення до самореалізації, але спрямованість ця може виражатися по-різному. Самореалізація буває різною, але переважно вона має аксіологічне навантаження та вкладення значних сил (інтелектуальних, духовних, фізичних тощо). Самореалізація, як правило, обумовлює стиль життя, рідше лише його «фрагменти» – альтернативна творчість, проведення вільного часу тощо. А.Файн і В.Шаронов підкреслювали, що за поняттям „молодіжна група” приховуються різні типи об'єднань: стихійна „молодіжна компанія” (термін О.Козлова); «констру-

ктивні» групи молоді (в них є виховні цілі; союзи, клуби); ініціативні спільноти молоді, що ігнорують впливи дорослих [21]. За Б.Ерасовим субкультури – це утворення у суспільстві, що окремими ознаками відрізняються від домінуючої, нормативної культури. У них свої норми, звичаї, іноді цінності й інститути. Л.Михайлова бачить субкультуру частиною культури з чітко окресленими межами норм, знань, зразків, цінностей, уявлень, ідеалів, смаків, традицій [22].

А.Флієр розглядає субкультури найбільшими сегментами локальних культур (національних, етнічних, соціальних), що відрізняються за місцевою специфікою певних рис. Культурні складаються з численних елементів, становлячи її своєрідність (релігія, мова, звичаї, мистецтво, вдачі, господарський і суспільний устрій тощо), субкультура ж за більшістю цих елементів близька чи ідентична до базової культури, лише відрізняючись від неї кількома – однією-двома (з чим важко погодитись) рисами. На думку Б.А.Ручкіна, швидка динамічність соціальних змін у 1990-ті рр. привела до дезінтеграції та диференціації молоді. Спільність більш локальна, на мікрорівні [23], суттєві впливи ЗМІ та Інтернету.

Л.І.Михайлова підкреслює: відчуження від старших, їх ідеалів, цінностей, зразків, перетворюється на контркультуру. Особлива небезпека – це дозвілля, розвага і перевага споживання [22]. До особливостей цієї субкультури відносять: відмінності за регіональними, майновими і національними ознаками; акцент на американські цінності і стандарти, зневага до національної культури; криміналізації свідомості. За В.Я. Суртаєвим до особливостей молодіжної субкультури відносять слабка індивідуалізованість, вибірковість, групові стереотипи, ієрархічність, обумовлені статтю, освітою, відсутністю етнокультурної

самоідентифікації [24]. З.В. Сикевич, вважає характерною емоційно-плотське ствердження молоді [25].

В.Т. Лісовський критикував використання терміну „неформали” (пропонував назву – „самодіяльні рухи”), бо лише окремим групам молоді характерний неорганізований, спонтанний, нестабільний характер. Вхід до цих організацій обумовлений самовизначенням, певною інформацією, навіть негативними рисами (негаразди у родинній економіці, соціальні проблеми, екстремізм, кримінальні відхиленням тощо).

Т.Б.Щепанська вводить термін „лімінальні спільноти” – „підвішені” між, умовно, соціальними позиціями – та поняття „екстернальна культура” („випала” з офіційної культури). „Випали” спільноти обумовлені положенням у соціумі (маргінальність молоді) і протиставленням цінностей (головна ознака субкультури). Світоглядні кризи, бідність (та поширення її субкультури), зміни духовних парадигм, криміналізація, – все це сприяє поширенню субкультур негативного спрямування. Н.І. Лапін, наприклад, визначає проблему складності передачі культурно-історичного досвіду за кризово-реформованого стану суспільства, В.А. Ядов – проблеми трансформування, В.І. Чупров, Ю.А. Зубок та К. Уільмас наголошують на питаннях, обумовлених умовами соціальної невизначеності.

На наш погляд, у 90-х рр. ХХ ст. та на початку ХХІ ст. при аналізі нестандартних та неформальних явищ у культурному житті не лише у популярній, але і у науковій літературі час від часу відбувалась підміна понять – замість контркультури ставили субкультуру та навпаки. Це призводило до плутанини та непорозуміння. Після молодіжної субкультури друге місце за популярністю займала музична. Про неї писали більшість тих же до-

слідників, що і про молодіжну і, напевно, мають рації дослідники, що вважають, що «музичні субкультури... складова частина» молодіжної субкультури [9]. По суті дослідження музичної субкультури було багато у чому калькою молодіжної субкультури. Починаються дослідження інших субкультур (бідності, вегетаріанства, тілесності тощо).

Необхідно згадати нове явище в Україні у ХХІ ст. – дослідження кримінальної субкультури [7], щоправда поодинокі праці у нас не можуть конкурувати навіть з російськими дослідженнями у цій галузі [16; 17; 18; 19]. За останні роки ця субкультура у контексті субкультурознавства набуває поширення за кордоном (наприклад, Латвія та Росія). Питання кримінальної субкультури розглядались у спецкурсах в Краснодарському державному університеті культури і мистецтв, у Ризькому Університеті Страдіня, Міжнародній Балтійській академії (Латвія, м. Рига), Кубанському державному університеті та його філіалах (містах Краснодар, Новоросійськ, Геленджик), Північно-Кавказькому державному технічному університеті та його філіалах (містах Ставрополь, Кисловодськ), Академії права і управління ФСІН РФ (колишня Рязанська ВШ

МВС СРСР), РГСУ (П'ятигорський філіал) та в інших навчальних закладах на теренах Євразії.

Розгляд історії вивчення загальної теорії субкультури в Україні дає підстави стверджувати, що мають рацію ті, хто все голосніше акцентує увагу на розробці нових підходів та напрямів при аналізі субкультур. Історія субкультур у незалежній Україні засвідчує їх поширення та розвиток, а дослідження все-таки відстають від кількісного і якісного прогресу субкультур. Розглянувши розвиток субкультурології (як галузі культурології у розвитку логіки субкультур) і субкультурознавства (як комплексного вивчення, знання та аналізу субкультур), ми переконуємось, що наші науковці поки що відстають від російських колег при вивченні цього феномену, а в Україні ґрунтовно вивчається переважно молодіжний спектор субкультур. Але у контексті розвитку субкультурології і субмистецтвознавства, їх історичне осмислення посідатиме важливе значення. Тим більше, що субкультури необхідно чітко відрізнити від таких небезпечних явищ, як контркультури і антикультури. Цьому має сприяти й дослідження історії загальної теорії субкультур та історію її вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безклубенко С. Д. Стан і перспективи розвитку культурології / С. Д. Безклубенко. // Вісник КНУКіМ. Сер. Педагогіка. – К., 2000. – Вип. № 3. – С. 6-14.
2. Кірсанов В. В. Прикладна культурологія: сутність та витоки / В. В. Кірсанов. // Питання культурології. – К., 2007. – Вип. 23. – С. 40-44.
3. Панченко В. І. Мистецтво в контексті культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук: спец. 09.00.08 «Естетика» / В. І. Панченко. – К., 1999 – 36 с.
4. Безклубенко С. Д. Теорія культури / С. Д. Безклубенко. – К., 2002. – 324 с.
5. Шариков Д. І. Сучасна хореографія як феномен художньої культури ХХ ст.: дис. ... канд. мистецтвозн. : 26. 00. 01 / Шариков Дмитрій Ігоревич – К., 2008. – 190 с.
6. Шевченко В. І. Філософія термінологічної стандартизації у ландшафтному дизайні / В. І. Шевченко, І. В. Кузуб. // Вісник Академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2006. – Вип. 3. – С. 9-13.
7. Виговський Д. Л. Кримінальна субкультура в механізмі злочинності неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 / Д. Л. Виговський. – К., 2006. – 207 с.

8. Науменко О. М. Становление и развитие административной субкультуры в Украине : автореф. дис... на соиск. научн. степени канд. филос. наук. : спец. 09.00.03 / О. М. Науменко. – О., 2006. – 199 с.
9. Левчук Я. М. Масова музика як соціалізуючий чинник молодіжних субкультур України. : дис. ... кандидата мистецтвознавства: 26.00.01 / Левчук Яна Миколаївна. – К., 2011 – 179 с.
10. Султанова М. А. Философия культуры Теодора Роззакса / М. А. Султанова. – М. : ИФ РАН, 2005. – 200 с.
11. Brake M. The sociology of youth culture and youth subculture: Sex and drugs and rock'n'roll? / M. Brake. – Routledge ; Kegan Paut, 1980. – 204 p.
12. Edwards Y. Street life ethnecity and social policy / Y. Edwards, R. Oakley, S. Carey // The crowd in contemporary Britain / ed. By G. Gaskell, R. Benewick. – L. : Sage, 1987. – P. 123–154.
13. Кукаркин А. В. Буржуазная массовая культура / А. В. Кукаркин. – М. : Политиздат, 1985. – 350 с.
14. Кон И. С. Психология юношеского возраста : (Проблема формирования личности) / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1979. – 175 с.
15. Глинский Я. И. Творчество: норма и отклонение / Я. И. Глинский // Соц. исследования. – 1990. – № 2 – С. 41–49.
16. В.Пирожков В. Ф. Криминальная психология / В. Ф. Пирожков. – М. : «Ось-89», 2011. – 704 с. Издание учебное (Юридическая психология).
17. Олейник А. Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти / А. Н. Олейник – М. : ИНФРА-М, 2001. – XIV, 418 с.
18. Старков О. В. Криминальная субкультура : спецкурс / О. В. Старков. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 240 с.
19. Донских Д. Г. Противодействие криминальной субкультуре в обществе (кримино-логические проблемы) : автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. / Д. Г. Донских. – М., 2009 – 35 с.
20. Левичева В. Ф. Молодёжный Вавилон: Размышления неформальных движений / В. Ф. Левичева. – М. : Молодая гвардия, 1989 – 219 с.
21. Шаронов В. И. Альтернативные объединения молодежи: от средневековья к современности : (информ.-метод. материалы по пробл. юношеских групп, союзов и сообществ) / В. И. Шаронов, А. П. Файн. – Сыктывкар, 1988. – 88 с.
22. Михайлова Л. И. Социология культуры : учеб. пособие для студ. гуманитар. вузов / Л. И. Михайлова. – М. : Файн пресс, 1999. – 232 с.
23. Ручкин Б. А. Российская молодежь: десять главных проблем / Б. А. Ручкин, В. А. Гришина, Н. А. Серикова. – М. : Социум, 1999. – 89 с.
24. Суртаев В. Я. Молодежная культура / В. Я. Суртаев. – СПб. : Лань, 1999. – 430 с.
25. Сикевич З. В. Молодежная культура / З. В. Сикевич. – Л. : Искусство, 1990. – 342 с.

Радзиевский В.А. К истории изучения субкультур в независимой Украине. В статье рассматривается история изучения субкультур в Украине. Касаясь истории развития субкультур в Украине автор выделил ее важнейшие этапы и кратко описал историю научного осмысления субкультурологии.

Ключевые слова: история, культурология, культура, молодежная субкультура, музыкальная субкультура, духовность.

Radzievskii V.A. On the history of the study of subcultures in independent Ukraine. The history of subculture studies in Ukraine is considered. The author describes the history of the subculture development in Ukraine painting attention to the stages of its development. The brief history of subculture comprehension is analyzed.

Key words: history, culturology, culture, subculture, youth subculture, musical subculture, spirituality.